

Christian Harlang
Advokat (H)
Taarbæk Strandvej 18,1. sal
2930 Klampenborg
Tlf. 3312 20 62
Mail: cha@harlanglaw.dk

Christian F. Jensen
Advokat (L)
Øverødvej 5,2. sal
2840 Holte
Tlf. 45 87 17 17
Mail: cfj@bonnoradvokater.dk

Østre Landsret, 24. afdeling
Bredgade 59
1260 København

J.nr. 600096
CFJ/CHA

PROCESSKRIFT 25

(10. oktober 2017)

i sagen B-3448-14

(1)

(2)

(3)

(4)

(5)

(6)

(7)

(8)

(9)

(10)

(11)

(12)

(13)

(14)

(15)

(16)

(17)

(18)

(19)

(20)

(21)

(22)

(23)

(v/ advokat Christian Harlang for samtlige, og advokat Christian F. Jensen for sagsøgerne 2 - 4, 6 - 15 og 17 - 23)

mod

Forsvarsministeriet,
Holmens Kanal 42,
1060 København K
*(Kammeradvokaten
v/ advokat Peter Biering)*

Sagsøgerne skal hermed anføre følgende, særligt til det af Forsvarsministeriet påberåbte i processkrift S, idet sagsøgernes hidtidige processtof fastholdes i dets helhed:

PÅSTAND 1:

Sagsøgte tilpligtes til hver af sagsøgerne at betale kr. 120.001,- med tillæg af procesrenter fra sagens anlæg og til betaling sker.

Bemærkninger til påstanden:

Påstandsforhøjelsen er en direkte følge af Østre Landsrets retsstridige beslutninger truffet de seneste måneder under retssagens forberedelse, som hindrer sagsøgerne i effektivt at varetage deres interesser og dermed opnå adgang til en retfærdig rettergang ved Danmarks dømmende myndigheds pligtige

efterprøvelse af den danske, udøvende myndighed Forsvarsministeriets ansvar for tortur.

Der søges om fri proces til forhøjelsen.

SUPPLERENDE SAGSFREMSTILLING OG ANBRINGENDER:

Sagsøgerne påberåber sig som hidtil under procesførelsen både national og international ret til støtte for, at sagsøgte skal dømmes i overensstemmelse med torturofrenes krav på godtgørelse for krænkelse af det absolutte forbud imod tortur og anden umenneskelig eller nedværdigende behandling.

Det følger således både af almindelige retsgrundsætninger, almindelig erstatningsret, retspraksis (f.eks. Højesterets dom i den såkaldte "Tarin-sag", jf. U 2013.2696 H), Den Europæiske Menneskerettighedskonvention¹ (som ved inkorporeringsloven blev gjort til en del af dansk ret) samt FNs Antitorturkonvention², at en stats militære styrker hverken må medvirke til at andre underkastes tortur, eller selv foretage sådanne handlinger.

Der gælder et universelt forbud imod tortur, der således har karakter af en jus cogens-norm.

Disse regler forbyder enhver stat f.eks. at medvirke til tortur (ved muliggørelse af, at andre kan foretage frihedsberøvelse, hvor mishandling af andre mennesker er en sandsynlig følge, eller egen udlevering til forventelig tortur). Det er ikke et krav, at der foreligger egentligt såkaldte "*...vægtige grunde...*", således om Forsvarsministeriet har påberåbt sig i processkrift S, s. 30, 2. afsnit.

Regelsættene om jurisdiktion i f.eks. EMRK og CAT, som er en del af Forsvarsministeriets mange formelle indsigelser imod, at denne udøvende myndighed skal kunne holdes ansvarlig for sine handlinger og undladelser, har derfor ikke afgørende betydning.

---

1 Forkortes "EMRK".

2 Forkortes "CAT".

Højesteret har udlagt ansvarsnormen således, at domstolene som uafhængig, dømmende myndighed skal tage stilling til, om den udøvende myndighed, Forsvarsministeriet, kan "bebrejdes" noget i forbindelse med den konkrete, militære operation. Det hedder således:

"Retsgrundlag

Om A har krav på erstatning eller godtgørelse af Forsvarsministeriet, skal afgøres efter dansk erstatningsrets regler om myndighedsansvar. Spørgsmålet er derfor, om der er noget at bebrejde myndighederne i forbindelse med tilbageholdelsen af A eller overgivelsen af ham til de amerikanske styrker.

Det må anses for en grundregel i dansk ret, at personer, som er i myndighedernes varetægt, skal behandles humant og ikke udsættes for tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling. Denne adfærdsnorm må i en sag som den foreliggende udfyldes med respekt af Danmarks internationale forpligtelser."
(understreget her)

Der er intet grundlag - ej heller nogen hjemmel - til, at den dømmende myndighed skal udvise "...særlig tilbageholdenhed..." i sin prøvelse af nærværende tortursager, således som den udøvende myndighed Forsvarsministeriet har ønsket det.

Nationalstaternes udøvende - og dømmende - myndigheder underkastes tværtimod en særdeles indgående prøvelse i sager om netop ansvar for tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling af andre mennesker.

Det vil være i direkte strid med national ret, jf. særligt EMRK, jf. inkorporeringsloven, samt Danmarks internationale forpligtelser, jf. CAT, hvis en sådan "særlig tilbageholdenhed" blev udvist af de danske domstole i sager om den danske stats ansvar for tortur.

Forsvarsministeriet har til støtte for dets normafvigende standpunkt om "særlig tilbageholdenhed" påberåbt sig som faktum, at det vil "...kunne have vidtgående konsekvenser for Danmarks fremtidige muligheder for at deltage i internationale

militære samarbejder..." Som mange, hvis ikke alle, kan gennemskue, er dette ikke et argument pro, men contra "særlig tilbageholdenhed".

Der er således tale om ansvar for torturforbrydelser, men sagen her håndteres af Forsvarsministeriet, som om det vedrørte materielskade.

Det fastholdes, at danske styrker deltog i såvel gennemsøgning af huse som foretagelse af tilbageholdelser af de mennesker, som nu har anlagt sag imod den danske stat, for at få fastslået Forsvarsministeriets civile retlige ansvar for de forbrydelser, som de har været udsat for.

Danske soldater deltog i såvel transport og forhør (herunder krænkende behandling) af sagsøgerne, og danske køretøjer blev ligeledes anvendt i denne forbindelse.

Uagtet dette fastholder sagsøgerne tillige, at etableringen af en såkaldt "ydre ring", som ikke er en dækkende beskrivelse af det danske militærs adfærd under operation Green Desert, i sig selv er tilstrækkeligt til at etablere såvel ansvar, som den af Forsvarsministeriet bestridte jurisdiktion, jf. EMRK og CAT med tilhørende praksis. Den såkaldt "*...ydre ring...*", som Forsvarsministeriet henviser til, er ikke anvendelig som generel ansvarsfritagelse. Allerede i henhold til sagsøgtes eget anbringende i processkrif S, s. 37, næstsidste afsnit, om at formålet med den "ydre ring" var, at "*...sikre, at udefrakommende trusler og forstyrrelser ikke påvirkede de irakiske styrkers arbejde i området inden for ringen.*", følger det, at dansk militær havde etableret effektiv kontrol med det pågældende område, som lå indenfor denne "ring". Endvidere bemærkes, at sagsøgtes anvendelse af en teoretisk "ydre ring" alene kan have til formål at forsøge at omgå den danske stats forpligtelser til ikke at medvirke til torturforbrydelser, herunder ved tilfangetagelse til samme, og at Forsvarsministeriets synspunkt allerede af denne grund skal forkastes.

Forsvarsministeriet havde påtaget sig udøvelsen af offentlig (militær-)myndighed i Az Zubayr, herunder i form af magtbaseret sikring af et lille geografisk område, således at tilfangetagelser kunne finde sted indenfor dette

område. Også derfor er sagsøgtes indsigelse om jurisdiktionsmangler ikke at tage til følge. Det er irrelevant, om der rent kvantitativt deltog færre danske soldater end irakiske i operationen, jf. processkrift S, s. 40.

Det gøres gældende, at Forsvarsministeriet, også qua sin "...oplæring..." af irakiske politi, jf. processkrift S, s. 10, 2. almindelige afsnit, har haft indsigt i de brutale og internationalt retsstridige metoder, som irakisk politi anvendte før, under og efter operation Green Desert.

Dette er i tilføjelse til det danske militærs forudgående kendskab til de inhumane tilstande i irakiske fængsler, irakisk politis mishandling af fanger, m.v., som eksisterede også forud for d. 25. november 2004. Dette emne er et bevistema, som sagsøgerne også under afhøringerne vil uddybe. Sagsøgtes oplysninger i processkrift S, s. 10, næstsidste afsnit, med undtagelse af sidste pkt., er noteret i denne forbindelse. De således påberåbte oplysninger, som Forsvarsministeriet også her er fremkommet med, lyder i deres helhed:

"Fælles for disse militære foretagender, er at Danmark deltager bl.a. med henblik på at forbedre den tilstand og de forhold, der på nuværende tidspunkt er i det pågældende land eller territorium, f.eks. ved at træne soldater eller ved at bidrage i kapacitetsopbygning. Det er en naturlig del heraf, at de fremmede stater, som Danmark bistår, ikke på nuværende tidspunkt lever op til den standard, som Danmark opstiller for sin egen myndighedsudøvelse på eget territorium."

Sagsøgerne fastholder, at kravene efter almindelige erstatningsretlige regler om årsagssammenhæng, adækvans, m.v., er opfyldt i nærværende sag. Der er begået "klare fejl" af det sagsøgte forsvarsministerium i tortursagen her, og der skal anlægges en skærpet prøvelse som følge af sagens karakter i henhold til såvel national som international ret.

Sagsøgerne var ikke "...formodede terrorister...", men selv hvis dette havde været tilfældet, ændrer det ikke på retsstillingen, herunder indebærer dette (eller noget andet i sagen) ikke, at der skal anvendes nogen form for skønsmargin i forhold til Forsvarsministeriets ansvar i sager af en alvor som nærværende.

Det bemærkes tillige, at jurisdiktionsbegrebet ikke er ens i henholdsvis EMRK og CAT.

Særligt vedr. den forhøjede påstand 1:

Sagsøgerne har forhøjet deres betalingspåstand som følge af den situation, der nu er skabt efter ønske fra Forsvarsministeriet og som direkte følge af Østre Landsrets dispositioner de seneste måneder under sagens forberedelse.

Forhøjelsen er ikke p.t. omfattet af fri proces, og det er derfor alene advokat Christian Harlang, der på vegne af sagsøgerne nedlægger den forhøjede påstand på nuværende tidspunkt.

Under den fri proces påberåber sagsøgerne sig dog også de anbringender, der nu gøres gældende, jf. nedenfor, men til støtte for den del af påstand 1, som er på 10.000 kr. pr. sagsøger, og som vedrører krænkelse af torturofrenes ret til retfærdig rettergang for en uafhængig, national domstol, jf. EMRK art. 6.

Til støtte for sagsøgernes påstand 1, for så vidt angår den del af betalingspåstanden, der vedrører den danske stats krænkelse af sagsøgernes ret til retfærdig rettergang efter EMRK art. 6, gøres således såvel indenfor som udenfor den fri proces supplerende gældende, at:

- A) Østre Landsret har, først ved måneders passivitet, herefter ved afgørelse d. 2. oktober 2017, ladet/tilladt Forsvarsministeriet at fremlægge et overordentligt omfattende bevismateriale, jf. editionspålæg af 25. januar 2017 som ændret d. 3. oktober 2017, praktisk set afskæring af med sagsøgernes mulighed for at føre (mod-)bevis. Det er således nu tilladt, at de ifølge Kammeradvokaten beroende ca. 1.600 dokumenter kan fremlægges d. 24. oktober 2017. Dette er efter afslutningen af sagens forberedelse, og kun 14 dage inden hovedforhandlingens begyndelse. Allerede p.g.a. omfanget af dette nye, og af Forsvarsministeriet retsstridigt tilbageholdte bevismateriale, fratages sagsøgerne muligheden for behørigt at gennemgå dette materiale, herunder med henblik på, at sagsøgerne kan føre evt. modbeviser.

- B) Østre Landsret har d. 3. oktober 2017 - imod sagsøgernes anmodning, men til efterkommelse af Forsvarsministeriets ønsker - afvist at udsætte hovedforhandlingen med som udgangspunkt én måned, således at sagsøgerne kunne få mulighed for evt. at varetage deres interesser som nævnt under pkt. A) ovenfor. Nærværende retssagskompleks blev indledt ved stævning af 13. september 2011 (genanlagt d. 24. oktober 2014, samme dag som Højesterets afgørelse om afvisning), og er konsekvent blevet forsinket navnlig som følge af landsrettens løbende efterkommelse af Forsvarsministeriets begæringer.
- C) I retsbog for d. 3. oktober 2017, pkt. 15, har landsretten endvidere besluttet ikke at stille den fornødne tid til rådighed for, at der vil være mulighed for at forelægge beviser fra de under pkt. A) nævnte ca. 1.600 dokumenter, som Forsvarsministeriet ulovligt har tilbageholdt frem til d. 24. oktober 2017.
- D) Østre Landsret har afvist under fri proces at gøre det økonomisk muligt for torturofrene at komme til Danmark under hovedforhandlingens varighed (d. 7. november 2017 til 8. maj 2018), således at de kan være fysisk til stede og løbende drøfte sagens forhold (herunder særligt fremkomsten af evt. nye oplysninger) med deres advokater. Forsvarsministeriet har naturligvis denne direkte og effektive adgang til løbende - og under kommunikationssikre forhold - at drøfte sagens udvikling med sin private advokat, Kammeradvokaten.
- E) Østre Landsret har tilladt Forsvarsministeriet at tilbageholde ca. 95 % af den militære rapport, udarbejdet på engelsk, som er fremlagt med de resterende 5 % som sagens bilag CÅ. Landsrettens begrundelse som dømmende myndighed er, jf. retsbog af 21. juli 2017, s. 16, 4. afsnit, at en engelsk udøvende myndighed ikke ønsker den fremlagt i en dansk retssag. Kammeradvokaten har i den forbindelse henvist til et cirkulære, som imidlertid klart ikke kan tillægges forrang for hverken retsplejeloven, inkorporeringsloven, EMRK eller Danmarks internationale forpligtelser i henhold til CAT, m.v. Krænkelsen er nu fuldblyrdet derved, at Procesbevillingsnævnet i en ifølge reglerne ubegrundet afgørelse af 6.

oktober 2017 har meddelt afslag på, at beslutningen kan indbringes for Højesteret.

Der henvises for så vidt angår disse anbringender til sagens retsbøger og processkrifter. Ovenstående vil blive uddybet i sagsøgernes sammenfattende processkrift.

Uanset om sagsøgerne måtte få medhold i deres proceskrav, er det åbenlyst at ovennævnte pkt. A) til E) udgør væsentlige hindringer for, at de kan varetage deres partsinteresser, herunder særligt ved sammenligning med Forsvarsministeriets muligheder herfor. EMRK art. 6 indeholder krav om opfyldelse af et "equality of arms"-princippet, og det forholder sig således, at rettigheder i henhold til EMRK skal være effektive og praktisk anvendelige, ikke blot teoretiske (og dermed må rettighederne ikke være illusoriske).

Yderligere processtof forbeholdes i øvrigt.

København, d. 10. oktober 2017

Christian Harlang
Advokat (H)

Christian F. Jensen, e.o.
Advokat (L)